



Fecr Yayınları: 469

KUR'AN'DA TOPLUMSAL AHLAK

Dr. Mehmet ERGÜN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.  
(Sertifika no: 13178)

*Mizanpaj ve Kapak*  
FCR

*Baskı ve Cilt*  
VADİ GRAFİK TASARIM ve REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.  
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1  
Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0 312 395 85 71  
(Sertifika No: 47479)

*1. Baskı: Kasım 2021*

ISBN: 978-625-8005-13-4

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.  
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1  
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60  
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

# KUR'AN'DA TOPLUMSAL AHLAK

Dr. Mehmet ERGÜN

Ankara 2021

## **Dr. Mehmet ERGÜN**

1973 yılında Manisa'nın Salihli ilçesinde doğdu. 1998 yılında Dokuz Eylül İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2006 yılında Süleyman Demirel Üniversitesinde Yüksek Lisansını, 2016 yılında Dokuz Eylül Üniversitesinde Doktorasını tamamladı. 2001-2017 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığında Vaiz olarak görev yaptı. 2018 yılından beri Manisa Celal Bayar Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Tefsir Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

## İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ .....	7
--------------	---

### BİRİNCİ BÖLÜM AHLAK İLMİ VE TARİHİ

1.1. Ahlak .....	9
1.1.1 Tarifi .....	9
1.1.2. Ahlak İlmî .....	13
1.1.3. Ahlak İlminin Kısımları .....	15
1.2. Ahlak İlminin Diğer İlimler ile İlişkisi .....	16
1.2.1. Ahlak-Hukuk İlişkisi .....	16
1.2.2. Ahlak-Psikoloji İlişkisi .....	18
1.2.3. Ahlak-Sosyoloji İlişkisi .....	21
1.2.4. Ahlak Tasavvuf İlişkisi .....	23
1.3. Ahlak Tarihi .....	24
1.3.1. Eski Medeniyetlerde Ahlak .....	24
1.3.2. Ahlak Felsefesi Tarihi .....	31
1.3.3. Cahiliyeden İslam Ahlakına Geçiş .....	39
1.3.4. Cahiliye Erdemlerinin İslami Kimlik Kazanması .....	47
1.3.5. Diğer Kutsal Kitapların ve Kur'an'ın Ahlak Anlayışı .....	50
1.3.6. İslam'da Ahlak İlminin Doğuşu ve Gelişmesi .....	58

### İKİNCİ BÖLÜM KUR'AN AHLAKI

2.1. Kur'an Ahlakının Kaynakları .....	65
2.1.1. Vahiy .....	66
2.1.2. Hz. Peygamber ve Sünneti .....	68
2.2. Ahlak'ın Din, İman ve İbadet ile İlişkisi .....	70
2.2.1. Ahlak-Din İlişkisi .....	70
2.2.2. Ahlak-İman İlişkisi .....	74
2.2.3. Ahlak-İbadet İlişkisi .....	75
2.3. Kur'an Ahlakının Temel Kavramları .....	85

2.3.1. Akıl ve Vicdan -----	85
2.3.2. İlim ve Cehalet -----	90
2.3.3. Hürriyet ve İrade -----	92
2.3.4. Vazife -----	94
2.3.5. Mesuliyet (Sorumluluk) -----	96
2.3.6. Mükellefiyet (Yükümlülük)-----	98
2.3.7. Müeyyide (Yaptırım) -----	103

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### KUR'AN'IN ÖNERDİĞİ TOPLUMSAL AHLAK

#### MODELİ

3.1. Toplum ve Ahlak -----	105
3.2. Toplumsal Görevler-----	111
3.2.1. Adâlet-----	113
3.2.2. İhsân -----	118
3.3. Toplumsal Haklar-----	120
3.3.1. Temel İnsan Hakları -----	121
3.3.1.1. Hayat ve Onu Devam Ettirme Hakkı -----	122
3.3.1.2. Aklın ve Onurun Korunma Hakkı -----	128
3.3.1.3. Neslin ve İffetin Korunması-----	135
3.3.1.4. Mülkiyet Edinme Hakkı-----	142
3.3.1.5. Din ve İnancın Korunma Hakkı-----	152
3.3.2. Eşitlik-----	154
3.3.3. Sığınma, Oturma, Seyahat ve Vatandaşlık Hakları ----	157
3.4. Diğer Ahlaki Kurallar-----	158
3.4.1. İyi Davranışlar (Emirler)-----	158
3.4.2. Kötü Davranışlar (Yasaklar) -----	178
3.4.3. Muâşeret Adabı -----	183
SONUÇ -----	189
KAYNAKÇA -----	193

## ÖN SÖZ

Tarih boyunca yeryüzünde ortaya çıkmış dinleri incelediğimizde temel söylevlerinin üç ana konuyla ilgili olduğunu görürüz. Bunlar; itikat, ibadet/muamelat ve ahlaktır. İtikat, bir dine mensup olmanın en temel şartıdır. Belli bir dinin inanç ile ilgili hükümlerini kabul etmedikten sonra o dine girmek mümkün değildir. İbadet ise dinin, mensuplarından yerine getirmelerinin istediği genellikle periyodik olarak yapılan belli davranışlardır. Ahlaka gelince, o bazı yönlerden diğer ikisinden ayrılmaktadır. Her dinin itikat ve ibadet ile ilgili anlayışları birbirinden çok farklı iken, ahlak alanındaki hükümlerin genelde birbiriyle örtüştüğü görülmektedir. Her insanda mevcut olan vicdanın ahlak üzerindeki etkisini hesaba kattığımızda bu durumun son derece normal olduğunu anlarız. Bu da bize “akıl yolu birdir” sözünü hatırlatmaktadır.

Bir dinin mensubu olmak, sadece belli kutsal varlıklara inanmak değil, o kutsal varlıklar tarafından yapılmaları istenilen belli görevleri yerine getirmeyi de kabul etmek demektir. Bu davranışların birçoğu da ahlak alanına aittir. Bunun yanında ibadetlerin yapılış amaçlarından birisi de kişilerin dine karşı sorumluluk bilinçlerini canlı tutmak ve bu sayede ahlaki emirleri yerine getirmelerine yardımcı olmaktır. Ayrıca itikat ve ibadet ile ilgili hükümlerin etki alanı genelde ferdin kendisi iken ahlaki davranışlar sonuçları itibarıyla toplumu da etkilediğinden dolayı daha sosyal bir karaktere sahiptir. Kaynağı ister ilahi, ister beşeri olsun ahlaki sistemlerin gayesi, kişinin hem kendi şahsıyla hem de toplumun diğer fertleriyle barışık olmasını sağlamaktır. Diğer dinlerde olduğu gibi İslam dini de ahlak konusuna büyük önem vermiştir. Bunun en önemli gös-

tergelerinden birisi de bizim tespitimize göre Kur'an'da ahlak ile ilgili ayetlerin sayısının altı yüze yaklaşmasıdır ki bu sayıyı daha da arttıran ilim adamları bulunmaktadır.

Biz, bu çalışmamızda Kur'an'ın ahlaki buyruklarının topluma yönelik olanlarını ele alacağız. Birinci bölümde "Ahlak İlmi ve Tarihi" başlığı altında gerek kelime gerekse kavram olarak "ahlak"ın tarifini yaptıktan sonra konusu, gayesi, kısımları ve diğer ilmi disiplinlerle münasebeti yönüyle ahlak ilmini inceleyeceğiz. Bunu yaparken dünya sahnesinde yer almış eski medeniyetlerin ahlak anlayışlarına ve ahlak alanında görüş belirtmiş olan belli başlı bazı düşünürlerin fikirlerine kısaca temas edeceğiz. Daha sonra ise Kur'an'ın ahlaki prensiplerini daha iyi değerlendirmemize yardımcı olan cahiliye dönemi Araplarının ahlaki değerlerini ve diğer semavi dinlerin kutsal kitaplarındaki ahlak anlayışlarını Kur'an ayetleri ile karşılaştırmalı olarak ele alacağız.

İkinci bölümde bir ahlak kitabı olarak Kur'an'ı ele alacağız. Bunu yaparken ilk olarak Kur'an'ın, Müslümanların ahlaki yaşantılarını düzenlemede onlara kaynak olarak gösterdiği öğelere değineceğiz. Ardından ahlakın, din, iman ve ibadet kavramlarıyla olan ilişkilerini irdedeleyeceğiz. Daha sonra temel ahlaki kavramlar olan akıl-vicdan, ilim-cehalet, hürriyet-irade, vazife, mesuliyet mükellefiyet ve müeyyide konularını ve bunların Kur'an'da ele alınışlarını açıklayacağız.

Üçüncü bölümde Kur'an'ın önerdiği toplumsal ahlak modelini, belli başlıklar altında ayetler ışığında tefsirlerden de faydalanarak gözler önüne sermeye çalışacağız. Bu çalışmamızın ideal toplumsal ahlak anlayışının tesisine bir katkı sağlamasını temenni etmekteyiz.